

BÚCSÚ MÓZES ATTILÁTÓL

■ A marosvásárhelyi református temetőben 2017. február 3-án elmondott búcsúbeszédében Markó Béla tulajdonképp kijelölte Mózes Attila helyét az erdélyi magyar irodalom történetében. Tolnai Lajos, a sötét világot festő, marosvásárhelyi hangulatait keményen kiélő prózaíró utódjának nevezte Attilát, egyúttal tágította rokoni körét. „A marosvásárhelyiséget, a provinciához való makacs ragaszkodás és a modernitás, az európaiság utáni csillapíthatatlan sóvárgás sajátos keverékét ugyanis nem lehet elfelejteni, ettől nem szabadulhat senki, aki megmerítkezett benne. Mózes Attila folytatója volt az igazságtalanul keveset emlegetett novellistának, Petelei Istvánnak is, fiatalabb kortársa a békétlen Szőcs Kálmánnak, meg hát közeli barátja Sütő Istvánnak.”

Biztos kezű, pontos írónak nevezi Markó a kolozsvári Gaál Gábor körben vele együtt indult Mózes Attilát, egyúttal „irigylésre méltóan művelt, nagy tudású, megbízható ízlésű irodalomkritikusnak”. A *Korunknak* – főként a hetvenes években – volt szerencséje ezzel a megbízható ízlésű kritikussal szoros munkatársi kapcsolatot tartania. Néhány szerkesztői megszólításra, így a Móricz-évfordulón (*A móriczi értelemben vett totalitás*. 1979. 5.), majd 1985 szeptemberében, amikor „Kortárs írók romantika-képe” címmel készítettünk összeállítást, Mózes Attila a rá jellemző ironiával-önironiával válaszolt, nem spórolva meg prózája, alkata önjelmezését; ezzel kezdte a kérdés elutasítását: „Ha a romantika szót hallom, Hugó Viktoron és Maurice Jokain (ejtesd: Zsoké) kívül kapásból az jut eszembe, hogy tulajdonképpen sohasem volt első szerelmem; abban az értelemben, ahogyan az alkoholistának rendszerint a második pohár tömény esik csak jól – ha egyáltalán jól esik az alkohol íze, s arra gondol eme második pohár dédelgetések: ezzel kellett volna kezdeni.” A személyéhez kapcsolt romantika-, romantikus-kérdést prózaíróként és kritikusként egyaránt elutasította.

A józan, műre összpontosító irodalomkritikus 1975 és 1978 között mutatta meg magát, tehetségét – és kortársait – a *Korunkban*. A *Varázslataink* című antológiáról elinduló vitában Mózes is megszólalt (*Fiatal költők ürügyén*. 1975. 11.) – kész kritikai fegyverzetben. A Forrás második nemzedékéről is szót ejt (korábbi kedvencei közé sorolja Farkas Árpádot, Király Lászlót, Kenéz Ferencet, Magyarai Lajost), ám náluk is jelentősebbnek ítéli az előttük érkezett Lászlóffy Aladárt és Szilágyi Domokost. Innen nézve elégtelennek ítéli a *Varázslatainkban* megmutatkozó tehetséget; Markó Bélát tekinti pozitív kivételnek, mellette Sütő Istvánban látja a „meglepetésre képes” költőt, és felfigyel Szőcs Géza poeta doctus alkatára (Weöres Sándorra emlékeztető versei „még mindig a költői játszadozás szintjén állanak”).

Kritikusi szorgalom, elmélyedni tudás, írástudói felelősség, stiláris igény – így tudom jellemezni Mózes Attila könyvkritikáit ezekből a jó *Korunk*-évekből. Frissen megjelent novellásköteteket mérlegelve 1975 márciusában Csiki Lászlót, Király Lászlót, Györfi Kálmánt, Vári Attilát, Várad B. Lászlót nevezi meg, bővebben Bálint Tibor, Hornyák József és Bodor Ádám prózájával foglalkozik, a *Pluszmínusz egy napról* leírja: „Bodor Ádám novellisztikája irodalmunk csúcseit jelzi”. Kritikusi jóslata ugyancsak bevált Szilágyi Domokos és Vermes Péter gyermekeknek szóló könyvéről, a *Pimpimpáré* valóan sikerkönyv lett, akárcsak Fodor Sándor *Csipikéje* vagy Kányádi Sándor verskötete, *A bánatos királyleány kútja*. Nem maradhat ki lerövidített felsorolásunkból Panek Zoltán „én-történelmét” magyarázó, értékelő kritikája, *A földig már lépésben* megjelenésekor (1978. 5.). Ide sorolható Méliusz-elemzése, ugyancsak 1978-ból.

A *Korunk* Mózes Attila-bibliográfiájába természetesen beletartozik a prózaközlés is, noha nem olyan gazdagságban, mint az irodalomkritika. Feljegyzendő, hogy 1994-ben Vida Gábor írt a *Korunk*nak Mózes egyik fontos kötetéről (*Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket*), *A mondat és a démon* címmel. Az idézetek végéhez közeledve, Vida kritikájából az első két mondatot másolom ide: „Kell némi bátorság ahhoz, hogy ilyen mondatot írjon címül az ember, mert ezt a szentenciát, mely látszólag, de talán nemcsak megfogalmazza a könyv végső igazságát, a szövegben újra meg kell találni, hozzá kell jutni. Ám a hozzá vezető út az esetlegeségek mezején keresztül vezet a helyhez, az egyetlenhez, ahol ez a mondat közép-pontként magában tudja az igazságot, ami által a hely megszenteli az utat, hogy az utas ne tévedhessen el.”

Kántor Lajos

